

Дело C-831/19

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

14 ноември 2019 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunale di Milano (Италия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

31 октомври 2019 г.

Жалбоподатели:

Banco di Desio e della Brianza SpA

Banca di Credito Cooperativo di Carugate e Inzago sc

Intesa Sanpaolo SpA

Banca Popolare di Sondrio s.c.p.a

Cerved Credit Management SpA

Ответници:

YX

ZW

Предмет на главното производство

Изпълнително производство — Принудително изпълнение върху имот

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз и членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993

г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273), с оглед по-специално на положение, в което поръчител, позовавайки се на правната уредба, защитаваща потребителите, иска от съда да прецени неравноправния характер на договорна клауза.

Преюдициални въпроси

а) Допускат ли членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз и при какви условия национална правна уредба като посочената, която не позволява на съда по изпълнението да извърши присъщ контрол на влязло в сила изпълнително основание, когато потребителят, след като узнае положението си (като това узнаване преди това е било изключено в развиващата се съдебна практика), изисква да се извърши такъв контрол?

б) Допускат ли членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз и при какви условия национална правна уредба, която предвид имплицитната сила на пресъдено нещо, че не е налице неравноправност на договорна клауза, е пречка съдът по изпълнението, който трябва да се произнесе по възражение на потребителя срещу изпълнението, да констатира такава неравноправност и може ли да се счита, че е налице такава пречка, включително когато във връзка с развиващата се съдебна практика, действаща към момента на формиране на силата на пресъдено нещо, не е била позволена преценка за неравноправност на клаузата, тъй като поръчителят не може да бъде квалифициран като потребител?

Релевантни разпоредби на правото на Съюза

Харта на основните права

Директива 93/13/ЕИО

Релевантни разпоредби на националното право

Decreto legislativo 6 settembre 2005, n. 206 (Законодателен декрет № 206 от 6 септември 2005 г. (Кодекс за потреблението), по-конкретно член 33, параграф 1 и параграф 2, букви t) и u):

„1. В договор, сключен между потребител и продавач или доставчик, неравноправни са клаузите, които въпреки добросъвестността, създават в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

2. Предполага се, че са неравноправни до доказване на противното клаузите, които имат за предмет или резултат:

[...]

t) възлагането на потребителя на преклузии, ограничения на правото да подава възражения, изключения от компетентността на съдебния орган, ограничения при представянето на доказателства, премествания или изменения на доказателствената тежест, ограничения на свободата на договаряне в отношенията с трети лица;

u) установяването на седалището на съда, компетентен по споровете, в място различно от мястото по местоживееене или по съдебен адрес на потребителя [...]"

както и член 36:

„1. Клаузите, които са неравноправни по смисъла на членове 33 и 34, са недействителни, а договорот остава действителен в останалата му част.

[...]

3. Недействителността е установена само в полза на потребителя и може да бъде установена служебно от съда“.

Кратко представяне на фактите и на производството

- 1 На 18 ноември 2005 г. Banco di Desio сключва договори за поръчителство с YX и ZW. Тези договори за поръчителство представляват гаранция за задълженията, поети от търговско дружество (наричано по-нататък „главен длъжник“).
- 2 След получаване на заповед за изпълнение, срещу която не е подадено възражение и следователно е влязла в сила, Banco di Desio започва официална процедура по принудително изпълнение върху имот собственост (наполовина) на YZ и на ZW.
- 3 В това производство встъпват другите жалбоподатели — кредитори на различни основания на YX, ZW, както и на главния длъжник.
- 4 С акт за прехвърляне от 29 януари 2013 г. ZW става собственик в дружеството главен длъжник, в което притежава 22% от дяловете. Не се установява обаче ZW някога да е заемала длъжности в дружеството главен длъжник. Освен това самата ZW работи по трудово правоотношение в друго търговско дружество.
- 5 Въз основа на тези данни запитващата юрисдикция твърди, че YX — законен представител на главния длъжник, не може да се квалифицира като потребител, но приема възможността ZW да се квалифицира като потребител.

Основни доводи на страните в главното производство

- 6 Жалбоподателите оспорват възможността ZW да се квалифицира като потребител, предвид качеството ѝ на съдружник в дружеството главен длъжник и брачната връзка, съществуваща между нея и YX — законен представител на въпросния главен длъжник.
- 7 Освен това от правото на собственост върху 22 % от дяловете на главния длъжник може да произтече правото да получава печалби, които да представляват единствен доход на ZW.
- 8 Накрая, повдигнато е възражение срещу компетентността на запитващата юрисдикция по отношение на твърдяното нарушение на правилата за защита на конкуренцията.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 9 Съгласно практиката на Касационния съд силата на пресъдено нещо обхваща не само изричното произнасяне в решението, но и съображенията, които макар и имплицитно, съставят неговата логическа и правна предпоставка. Този подход се прилага и по отношение на заповедта за изпълнение чрез заплащане на парична сума, която, ако не бъде оспорена, придобива силата на пресъдено нещо не само по отношение на предоставения кредит, но и във връзка с основанието му, като по този начин се изключва всяко по-нататъшно разглеждане на причините, изложени в подкрепа на съответното искане.
- 10 Този принцип на съдебната практика, наречен „имплицитна сила на пресъдено нещо“, се основава на логическия довод, според който, ако съдът се е произнесъл по определен въпрос, той очевидно се е произнесъл в смисъл, че липсват пречки по всички останали въпроси, които трябва да се считат за обуславящи по отношение на изрични решения.
- 11 След получаване на заповедта за изпълнение обаче кредиторът, като преди това връчи покана за доброволно изпълнение, може да започне производство по принудително изпълнение чрез възбрана. По-специално чрез изпълнение върху имот кредиторът, въз основа на влязло в сила изпълнително основание, извършва принудително изпълнение (чрез възбрана) върху вещното право по отношение на недвижим имот, чийто собственик е неговият длъжник.
- 12 Според практиката на Касационния съд производството по принудително изпълнение, за разлика от исковото производство, „не представлява непрекъснатата поредица от действия, насочени към едно окончателно решение, а по-скоро последователност от подпроизводства, т.е. самостоятелна поредица от действия, свързани с отделни последователни решения“. Всъщност в рамките на изпълнителното производство съдът

упражнява разпоредителни правомощия, „ограничаващи се до управлението на изпълнителния процес с цел правилното изпълнение на действията, които го съставят, в съответствие с критериите за бързина и целесъобразност“. Следователно се изключва упражняването на правомощието за вземане на решение.

- 13 По отношение на правомощията, които могат да се упражняват служебно от съда по изпълнението, запитващата юрисдикция отбелязва също, че наличието на валидно изпълнително основание представлява условие за изпълнението. Поради това изпълнителното основание трябва да е налице през целия период на принудителното изпълнение, което в противен случай би било недопустимо. Следователно съдът по изпълнението има правомощието и задължението да проверява наличието на изпълнително основание в началото и през цялата продължителност на изпълнителното производство, тъй като трябва да спре процеса, ако то отпадне. Служебното правомощие на съда по изпълнението обаче се ограничава само до наличието на изпълнително основание и не може да се разпростре и към „присъщото съдържание“ на това основание.
- 14 След това запитващата юрисдикция припомня практиката на Съда, според която „[ч]лен 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО [...] трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива се прилага към договор за обезпечение с недвижим имот, сключен между физически лица и кредитна институция с цел да се гарантират задълженията, които търговско дружество е поело въз основа на договор за кредит към тази институция, когато тези физически лица действат за цели, които не попадат в рамките на упражняваната от тях дейност по занятие и нямат връзка от функционално естество с посоченото дружество, което запитващата юрисдикция трябва да провери“ (определение на Съда от 14 септември 2016 г., C-534/16, Dumitraș, EU:C:2016:700).
- 15 Подобен подход наскоро е възприел и италианският Касационен съд. Всъщност с Решение № 32225 от 13 декември 2018 г. той е приел, че субективните изисквания за приложимостта на законодателството за защита на потребителите във връзка с договор за поръчителство, сключен от съдружник в полза на дружеството, трябва да се преценяват с оглед на страните по самия договор за поръчителство (а не вече по отделния основен договор), като се придава значение на размера на участието в дружествения капитал, както и евентуалното качество на управител на обезпеченото дружество, придобито от поръчителя. Следва все пак да се отбележи, че преди това решение Касационният съд трайно се произнася, че при наличие на договор за поръчителство, субективното изискване за качеството на потребител трябва да се отнася до обезпеченото задължение, като се има предвид акцесорният характер на задължението на поръчителя спрямо обезпеченото задължение.

- 16 След това запитващата юрисдикция припомня практиката на Съда на Европейския съюз, според която „въведената с Директивата система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика от гледна точка както на позицията му в преговорите, така и на степента на информираност — положение, което го принуждава да се съгласява с установените предварително от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им“ и „[ц]елта, преследвана от член 6 от Директива [93/13], която изисква от държавите членки да предвидят, че включените неравноправни клаузи в договори не са обвързващи за потребителя, не може да бъде постигната, ако последните са задължени сами да изтъкват неравноправност на клаузите. В споровете, в които търсената сума често не е висока, възнаградението на адвокатите може да надвишава интереса, което да възпре потребителя да се защитава от прилагането на неравноправна клауза. Макар в много държави членки процесуалните правила действително да позволяват при подобни спорове частноправните субекти да се защитават сами, съществува немалък риск именно поради незнание потребителят да не се позове на неравноправност на клаузата, която му е противопоставена. Следователно ефективна защита на потребителя може да бъде постигната само ако на националния съд бъде призната възможността служебно да прави преценка на подобна клауза“ (решение на Съда от 27 юни 2000 г., *Océano Grupo Editorial и Salvat Editores*, от C-240/98 до C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25 и 26).
- 17 Както посочва запитващата юрисдикция, това, което в решението *Océano* за съда е било само правомощие, с решението от 4 юни 2009 г., *Pannon GSM Zrt*, (EU:C:2009:350) става същинско задължение за служебна проверка на неравноправния характер на клаузата, когато съдът разполага с „необходимите за това правни или фактически обстоятелства“, както се посочва в точка 35 от решение *Pannon* (и без да се засяга необходимостта потребителят да изрази желанието си да се позове на неравноправния и необвързващ характер на клаузата). Това задължение е в съответствие със задачата на съда да гарантира полезния ефект от защитата, която се цели с разпоредбите на Директива 93/13.
- 18 Освен това Съдът е постановил, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е „императивна разпоредба, с която, предвид положението на по-слабата от страните по договора, се цели замяната на формалното равновесие, което той установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях“ и че „[х]арактерът и значимостта на обществения интерес, на който се основава защитата, гарантирана от директивата на потребителите, обосновават изискване националният съд да преценява служебно неравноправния характер на договорна клауза и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика“ (решение на Съда от 26 октомври 2006 г., *Mostaza Claro*, EU:C:2006:675, т. 36 и 38). Значението на интереса, на

който се основава предвидената в Директива 93/13 защита на потребителя, се потвърждава и от решенията, с които Съдът, с оглед на принципа на равностойност (ограничение — заедно с принципа на ефективност на защитата — на принципа на процесуална автономия на държавите членки), приравнява член 6 от Директива 93/13 към националните норми, които имат ранг на императивни норми във вътрешния правопорядък (наред с други, решение на Съда от 21 декември 2016 г., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, Gutiérrez Naranjo, EU:C:2016:980, т. 54).

- 19 Според запитващата юрисдикция в този смисъл са решенията, които при прилагане както на принципа на равностойност, така и на принципа на ефективна защита, предоставят на националния съд правомощия за служебно събиране на доказателства (наред с други, решение от 9 ноември 2010 г., C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt., ECLI:EU:C:2010:659), както и решенията, които при определени условия предвиждат преодоляване на силата на пресъдено нещо.
- 20 Сред тези запитващата юрисдикция припомня решението на Съда от 6 октомври 2009 г., C-40/08, Asturcom, EU:C:2009:615, където в точка 53 Съдът постановява, че „доколкото националният съд, окончателно арбитражно решение, трябва съгласно вътрешните процесуалноправни норми да прецени служебно противоречието между арбитражна клауза и националните норми на общественения ред, той е длъжен също служебно да прецени неравноправния характер на тази клауза с оглед на член 6 от посочената директива [93/13]“.
- 21 В това решение Съдът постановява, че при прилагането на принципа на ефективна защита испанският съд, сезиран с молба за принудително изпълнение на неоспорено арбитражно решение, постановено в производство, в което потребителят не е участвал, не може служебно да установи неравноправния характер на договорна клауза (в случая клаузата за установяване на седалището на арбитражния орган).
- 22 Запитващата юрисдикция посочва, че по същото дело генералният адвокат Trstenjak е стигнал до различно заключение, като е приел, че служебното констатиране от страна на националния съд е решение, което в най-голяма степен е съобразено с целта на Директива 93/13 за защита на потребителите и че бездействието на потребителите в производството, в резултат на което е формирано изпълнителното основание (производство, което освен това в конкретния случай не е било проведено пред съд), може да бъде поправено по време на самото изпълнение.
- 23 Запитващата юрисдикция изразява съмнение, че договорът за поръчителство, сключен между Banco di Desio и ZW, е в съответствие с член 33, параграф 2, буква и) от Законодателен декрет № 206 (и съответната разпоредба на Директива 93/13).

- 24 Съгласно националните разпоредби и съдебна практика, тъй като ZW не е подала възражение срещу тази заповед за изпълнение, последната е придобила сила на пресъдено нещо и по-конкретно трябва да се приеме, че неравноправният характер (или не) на клаузите, съдържащи се в договора, сключен между Banco di Desio и ZW, е станал предмет на имплицитна сила на пресъдено нещо.
- 25 Според кредиторите това изключва възможността да се разгледа неравноправността на договорните клаузи, включително в светлината на решение Asturcom.
- 26 Запитващата юрисдикция изразява обаче съмнения в пряката приложимост на тази съдебна практика, като отчита, от една страна, разликите, съществуващи между италианския и испанския правен ред, а от друга страна, особеностите на конкретния случай.
- 27 Относно първия аспект, производството, образувано от Asturcom, не е било исково производство, поради което съдът без (физическото) явяване на длъжника (бездействието при формирането на изпълнителното основание) е могъл само да издаде или да не издаде обща заповед за изпълнение.
- 28 В настоящето изпълнително производство обаче длъжницата — вече конституирала се — изразява желанието си да се позове на (евентуална) неравноправност на договорните клаузи. Така се прекратява бездействието на длъжницата, предшестващо формирането на силата на пресъдено нещо. След като се позовава на качеството си на потребител, длъжницата поема активна роля, посочвайки редица клаузи, на чийто неравноправен характер заявява, че желае да се позове.
- 29 По втория аспект, свързан с особеностите на конкретния случай, запитващата юрисдикция уточнява, че към момента на издаване на заповедите за изпълнение още не са били приети решенията, в които Съдът посочва параметрите, при чието наличие поръчителят също може да се счита за потребител. Ето защо по онова време възможността да се позове — включително в рамките на възражение срещу заповед за изпълнение — на неравноправност на клаузите, съдържащи се в договора, сключен с продавача или доставчика, била изключена за ZW, която (именно в светлината на утвърдения подход на Конституционния съд), не е имала възможността да прецени качеството си на потребител.
- 30 Следователно поради неузнаване по независещи от нея причини ZW не е могла да направи съзнателен избор дали да се позове или не на защитата, предоставена на договарящо се физическо лице за цел, която е извън рамките на евентуално упражняваната от него дейност по занятие. Такъв съзнателен избор е станал обаче възможен само след започването на принудително изпълнение, в момент когато съгласно националното право е

изключено обаче преодоляването на решенията, съдържащи се в заповедите за изпълнение.

- 31 Поради това запитващата юрисдикция иска да се установи дали в конкретното положение действащото законодателство може да бъде фактор, който прави невъзможно или прекалено трудно упражняването на правата, предоставени на потребителя от националната правна уредба за транспониране на Директива 93/13 и дали изискването за осигуряване на ефективна защита на длъжника позволява да се извърши контрол върху неравноправния характер на клаузите на договор, на основание на който е била получена заповед за изпълнение, макар тази заповед за изпълнение да е придобила сила на пресъдено нещо поради неоспорване.
- 32 Що се отнася до втория преюдициален въпрос, запитващата юрисдикция посочва, че като се имат предвид националните процесуални принципи, липсата на неравноправност на клаузите на договора за поръчителство е предмет на имплицитна сила на пресъдено нещо.
- 33 От това следва, от една страна, невъзможността да се твърди неравноправност на тези клаузи в производство по същество, а от друга страна, недопустимостта на възражението срещу изпълнението, когато това възражение се основава на съображения, които страната е следвало да представи при формирането на изпълнителното основание.
- 34 В решението си от 26 януари 2017 г., Banco Primus (EU:C:2017:60) Съдът постановява, че националната правна уредба не може да е в противоречие с Директива 93/13, тъй като испанската разпоредба „забранява на националния съд служебно да преразглежда неравноправни клаузи в договор, сключен с продавач или доставчик, когато вече е установена законосъобразността на всички клаузи в договора с оглед на посочената директива с влязло в сила решение“ (т. 49). В същото решение обаче Съдът постановява, че „при наличието на една или няколко договорни клаузи, чийто твърдяв неравноправен характер все още не е разгледан при предходен съдебен контрол върху спорния договор, приключил с влязло в сила решение, Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че национална юрисдикция, редовно сезирана от потребител чрез насрещно възражение, е длъжна да разгледа по искане на страните или служебно, когато разполага с необходимите за тази цел данни от фактическа и правна страна, твърдения неравноправен характер на договорните клаузи“ (т. 54) и че „в хипотезата, когато при предходно разглеждане на спорен договор, довел до приемането на влязло в сила решение, националният съд се е ограничил служебно да разгледа в светлината на Директива 93/13 само една или определени клаузи от договора, посочената директива задължава национален съд, като разглеждания в главното производство, редовно сезиран от потребителя чрез насрещно възражение по искане на страните или служебно, когато разполага с необходимите за тази цел данни от фактическа и правна страна, да разгледа твърдения неравноправен характер

на другите клаузи от посочения договор. В действителност при липсата на такъв контрол защитата на потребителя би се оказала непълна и недостатъчна и не би представлява подходящо и ефективно средство за преустановяване на прилагането на този тип клаузи, а това е в противоречие с разпоредбата на член 7, параграф 1 от Директива 93/13“ (т. 52).

- 35 С оглед на горното запитващата юрисдикция счита, че Съдът, макар да изключва преодоляването на експлицитната сила на пресъдено нещо, не е разгледал съвместимостта на институт като имплицитната сила на пресъдено нещо с членове 6 и 7 от Директива 93/13 и с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз.
- 36 Поради това запитващата юрисдикция иска да се установи дали изискванията за правна сигурност, които са в основата на силата на пресъдено нещо, са такива, че да доведат до същите последици за стабилността на решението, както в случай на експлицитна сила на пресъдено нещо, така и в случай на имплицитна сила на пресъдено нещо, или напротив членове 6 и 7 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с член 47 от Хартата, позволяват преодоляването на имплицитната сила на пресъдено нещо, когато (имплицитно) влязлото в сила решение е в явно противоречие с правото на ефективни средства за правна защита.
- 37 С други думи, запитващата юрисдикция иска да се установи дали правото на ефективна защита, произтичащо от членове 6 и 7 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с член 47 от Хартата, позволява на потребителя да оспори, чрез възражение срещу изпълнението, присъщото съдържание на съдебно решение, което макар да не се е произнесло изрично по неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в договор, вече е влязло в сила.